

Kvalifikaciniai kursai

Baltijos šalių jaunųjų terminologų vasaros kvalifikacinė mokykla

ROBERTAS STUNŽINAS

Lietuvių kalbos institutas

2006 m. rugsėjo 4–8 d. Lietuvių kalbos institute vyko pagal projektą „Lietuvos mokslininkų gebėjimų ugdymas Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungos infrastruktūrą“ organizuoti kvalifikaciniai terminologijos kursai *Baltijos šalių jaunųjų terminologų vasaros kvalifikacinė mokykla*. Kvalifikacinių kursų lektoriai – Lietuvos ir užsienio mokslininkai, dalyviai – Lietuvos, Latvijos mokslo ir valstybinių institucijų darbuotojai, dėstytojai, doktorantai, studentai.

Kvalifikacinius kursus pradėjo ir didžiąją kursų dalį vedė Balstogės Finansų ir vadybos universiteto profesorius akademikas S. Grinev-Griniewiczus. Paskaitų ciklas *Loginiai, semantiniai ir onomasiologiniai terminologijos aspektai* pradėtas pagrindiniais terminologijos klausimais: terminologijos, terminijos, termino sąvokos; terminologijos mokslo ryšiai su kitais mokslais; terminologijos vaidmuo augančioje mokslo visuomenėje. Profesorius supažindino su pagrindiniais terminologijos teoretikais, nurodė svarbiausias terminologijos darbo, terminologijos tvarkybos kryptis. Kitose paskaitų ciklo dalyse kalbėta apie termininę leksiką, jos vietą kalboje, svarbiausius terminų požymius ir ypatybes, genetinę, struktūrinę, semantinę ir funkcinę terminų tipologiją. Kalbėdamas apie nomenų vietą terminologijos moksle, pranešėjas apibūdino ir kitus specialiosios leksikos vienetų: prototerminus, profesionalizmus, terminoidus, preterminus, kvaziterminus.

Paskaitų ciklo dalyse apie loginius terminologinius aspektus S. Grinev-Griniewiczus kalbėjo apie mokslo sąvokų sampratą, tipus, kategorijas ir ryšius, paminėjo būdingiausius mokslo sąvokų apibrėžimo klaidas. Kalbėdamas apie semasiologinius terminologijos aspektus, pabrėžė, kokie gali būti terminų sąvokų ir leksinių reiškinių semantiniai neatitikimai, trumpai aptarė terminų sinonimiją, jos tipus, paminėjo kitus terminologijos reiškinius – paronimiją, polisemiją, homonimiją.

Kalbėdamas apie onomasiologinius terminologijos aspektus, lektorius apibūdino struktūrinius terminų tipus, išvardijo specialiosios nominacijos tipus ir potipius. Išryškino seniausiojo specialiosios leksikos sluoksnio vaidmenį formuojant terminijas, įvardijo semantinės, morfologinės ir sintaksinės terminų darybos būdus. Aptarti buvo ir terminų skolinimosi bei adaptavimo reiškiniai. Baigdamas paskaitų ciklą, S. Grinev-Griniewiczzius trumpai supažindino su semiotikos dalykais terminologijoje, papasakojo apie naują lingvistikos kryptį antropolingvistiką.

Apie lietuvių terminografijos istoriją kalbėjo Lietuvių kalbos instituto vyresnysis mokslo darbuotojas dr. J. Klimavičius. Terminologas pabrėžė, kad ilgą laiką terminografijos darbą dirbo pavieniai šviesuoliai entuziastai, daugiausia botanikai. Organizuotos terminografijos pradžia – Pirmojo pasaulinio karo užnugario Voroneže apie Joną Jablonskį susibūrusių specialistų terminų naujadaros svarstybos ir susikūrusi terminologijos mokykla. *Dabartinės lietuvių kalbos žodyno* (1954) rengimas subrandino ir terminografijos pjūties dešimtmetį. Antrosios Lietuvos Respublikos metais prasideda tikras terminografijos proveržis – išėjo apie 200 žodynų ir žodynėlių. Didelė paskata – *Valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo 1996–2005 m. programa*. Priimti terminų žodynų rengimo ir aprobavimo dokumentai. Išleista keletas kapitalinių daugiakalbių terminų žodynų. J. Klimavičius pabrėžė, kad ryškus kiekybės ir kokybės disbalansas. Kol kas terminografinis darbas nelaikomas moksliniu, jo planavimas, organizavimas ir koordinavimas nėra institucionalizuotas. Terminografijos darbo pakilimas lieka už akiračio.

Apie terminų tvarkybos įrankius, terminų duomenų bazių kūrimo principus kalbėjo Vilniaus universiteto vyresnysis mokslo darbuotojas V. Žalkauskas. Lektorius glaustai apibūdino galimus terminų tvarkybos būdus *MS Word*, *MS Excel* aplinkose, papasakojo apie didžiausias Lietuvos ir užsienio terminų bazes, trumpai apibūdino pagrindines duomenų bazių valdymo sistemas. Daugiausia laiko lektorius skyrė *MS Access* duomenų bazelių kūrimo programai. Nurodęs pagrindinius šios sistemos privalumus, V. Žalkauskas aptarė ir parodė terminų bazės kūrimo etapus.

Apie bendruosius autorių teisių dalykus terminologijos darbe kalbėjo Kultūros ministerijos vyresnioji specialistė, Mykolo Romerio universiteto lektorė N. J. Matulevičienė. Teisininkė apibūdino *autorių teisių* sąvoką, jų saugomus ir nesaugomus objektus, subjektą, supažindino su bendrosiomis nuostatomis dėl intelektinės nuosavybės, nurodė autorių teisių šaltinius. Pateikė autorinės sutarties sampratą, nurodė pagrindines autoriinių

ir kitų sutarčių rūšis. Kalbėdama apie autorių teises terminologijos darbe, N. J. Matulevičienė pabrėžė, kad terminologijos darbo rezultatų apsaugos kriterijai yra originalumas, kūrybinės veiklos rezultatas, objektyvi išraiškos forma. Lektorė išvardijo duomenų bazių sudarytojų specialiąsias (*sui generis*) teisinės apsaugos nuostatas.

Kvalifikacinių kursų ciklą baigė Kalbų ir kultūrų instituto prorektorius habil. dr. S. Šelovas tema *Sąvokų laukai ir sąvokų struktūra terminologijoje*. Supažindinęs su semantinės terminijos struktūros ir sąvokų laukų sampratomis, lektorius daugiausia kalbėjo apie sąvokų laukų tikslumo problemas. Sąvokų laukų ir sąvokų struktūros problematiką įvairių sričių terminijose lektorius iliustravo terminų duomenų tvarkybos programa *WinTerm*.

Kvalifikacinių kursų klausytojams buvo įteikti pažymėjimai. Tikimasi, kad tokie Baltijos šalių regioniniai terminologijos mokymai taps tradiciniai ir bus organizuojami ir kitais metais.

Gauta 2006-12-04

Robertas Stunžinas
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas robertasst@lki.lt